

Summary:

The number of hepatics present in Tjibodas is exceptionally great and amounts to at least a 400-500 species. Our knowledge of them is still far from complete. Of the many rarities encountered here two of the most outstanding are *Calobryum blumei* and *Treubia insignis* in the primeval forest at 1400 m. - 1700 m. The latter species has only been found in Malaya, New Zealand and Japan. Still higher up *Zoopsis argentea* grows, a beautiful example of a transition between thallose and leafy liverworts. Another such liverwort, but occurring at lower altitudes, is *Metzgeriopsis*. Tjibodas is the classical home of the hepatology in Indonesia.

•

GRIMMIA MARITIMA TE WEST-Terschelling

door C. den Hartog

Gedurende een excursie langs de havenwerken van West-Terschelling trof ik op 5 april 1958 vlak boven de getijden-zône een aantal mospolletjes aan, rijk voorzien van rode, ongesteelde kapseltjes. Mijn voorlopige determinatie, Grimmia maritima Turn. werd door de Heer E. Agsteribbe bevestigd, waarvoor ik hem hier nog hartelijk bedank.

De soort is nieuw voor Nederland. Karakteristiek voor deze soort zijn de grote 18-22 μ grote sporen en de vorm en dwarsdoorsnede van het blad. De structuur van de nerf verschilt n.l. sterk van die van *Grimmia apocarpa*, welk mos het meest op *Grimmia maritima* lijkt. *Grimmia maritima* heeft een flink aantal "deuter"-cellen en 2 grote banden stereiden. De nerf van *Grimmia apocarpa* heeft daarentegen een homogene structuur, zonder "deuter"-cellen.

Grimmia maritima werd te West-Terschelling uitsluitend gevonden op Hoofd P, d.i. het westelijke gedeelte van de dijk, die de "Kom" omgeeft, bekend om zijn rijke begroeiing

met maritieme lichenen. De steenbezetting van Hoofd P dateert van de jaren 1840-1846 en bestaat vrijwel geheel uit granietkeien. *Grimmia* vinden we er uitsluitend op het naar het Noord-Oosten geëxponeerde gedeelte van de dijk. Ze groeit er zowel in spleten als op de stenen zelf in kleine kolonies.

De sociologische plaats in de supralittorale zonering is eenvoudig te omschrijven. Van de gemiddelde hoogwaterlijn naar boven kunnen we n.l. een viertal lichenen-gemeenschappen onderscheiden:

1. <i>Verrucaria maura</i> zône	(zwarte zône)	
2. <i>Caloplaca marina</i> zône		} (gele zône)
3. <i>Xanthoria parietina</i> zône		
4. <i>Ramalina siliquosa</i> zône	(grijze zône)	

Grimmia maritima werd door mij uitsluitend in de *Xanthoria parietina* zône en in de *Ramalina* zône gevonden. De *Xanthoria* zône wordt bij extreem hoge springvloed en dan geïnundeerd, de *Ramalina* gordel alleen bij stormvloed. Beide gordels staan bij stormachtig weer onder invloed van het zilte spatwater.

Wat de geographische verbreiding van deze soort betreft: ze komt voor op granietachtige rotsen (silicaat gesteente) van de Oost- en Noordzeekust tot in het hoge noorden, d.w.z. in Finland, Noorwegen, Zweden, Denemarken, Noord-Duitsland, Groot-Brittanië en Noord-Frankrijk. Ook langs de noord-oostelijke kusten van Noord-Amerika is deze soort geconstateerd.

Literatuur:

Dixon: The Student's Handbook of Brit. Mosses, pag. 141.

Summary:

On a dike of the island of Terschelling, *Grimmia maritima* was found, new for the Netherlands. It grew on the granite cobble stone covering the dike, above the water-line, but within reach of the spray.